

A tudatos gyermektelenség lehetséges okai egy kvalitatív felmérés alapján

Betekintő

A tudatos gyermektelenség témáját kutatva számos, ezt az állapotot kiváltó okot ismerhetünk meg. Fontos megemlíteni, hogy a tudatos gyermektelenség témája még mindig igen felszínesen kutatott téma, mind hazánkban, mind külföldön egyaránt. A beszámolók alapján nem kevés negatív kritika, vélemény éri azokat az embereket, akik nyíltan felvállalják, hogy nem a családalapításban találják meg legfőbb boldogságukat és sokszor ezért a döntésükért, kijelentésükért hátrányos megkülönböztetésben részesülnek.

A következőkben a tudatos gyermektelenséget kutató tanulmányok, majd pedig egy kvalitatív kutatás eredményei alapján mutatjuk be a gyermekvállalás elutasításához kapcsolódó okokat, hogy nagyobb betekintést nyerhessünk a témába.

Gyermekvállalás a társadalomban

Alapvetően három csoportot lehet képezni a gyermekvállalással kapcsolatos attitűdök tekintetében. Az első csoportba azok tartoznak, akik szeretnének gyermeket, és lehet is nekik, mert biológiai diszfunkciók nem ismertek az esetükben. A második csoportba azok tartoznak, akik szeretnének gyermeket, de nem lehet nekik, valamilyen egészségügyi probléma miatt. Az ő esetükben gyakoribb az örökbefogadás fennállásának lehetősége, van, aki él vele, van, aki elfogadja helyzetét és nem kíván gyermeket örökbe fogadni. A harmadik csoport pedig azoknak a csoportja, akiknek, bár lehetne gyermekük, nem szeretnének családot alapítani.

A következőkben, a harmadik csoportot alkotó emberek gyermekvállalással kapcsolatos elutasító magatartásához kapcsolódó tényezőket fogjuk mélyebben elemezni. A tudatos vagy akaratlagos gyermektelenség okai mögött más és más tényezők állnak. Bár, a tudatos gyermektelenség nem vezethető vissza egyetlen kiváltó okra sem, igyekszünk hasonlóságokat keresni egyes emberek esetében, különösen, amikor a kvalitatív kutatás eredménye kerül bemutatásra.

A kutatás fő kérdése, hogy a mai gyermekvállalási

korú fiatalok hogy gondolnak magukra, vajon alkalmasak-e a gyermekvállalásra, a nők az anyaságra? Manapság azonban az alkalmasság mellett, más egyéb számos kérdés is felmerülhet a gyermekvállalás mellett, például, hogy egyedülálló szülőként hogyan lehet gyermeket nevelni, ha a párkapcsolatuk instabillá válik és elválnak.

A KSH által közölt adatokat alapul véve, elmondható, hogy nagyon sokfajta párkapcsolati forma létezik ma már, éppen ezért nehéz ezeket nyomon követni. A közvélemény szerint manapság már elfogadott, hogy egy pár összeköltözik házasságkötés nélkül is, ugyanakkor az emberek többsége a házasságot tartja a legideálisabb párkapcsolati formának. (Murinkó, és mtsai., 2018)

Az ezredfordulót követően nőtt a hajadonok aránya hazánkban és Európában egyaránt, majd a 2010-es csúcspontot követően növekedés indult a házasságkötések számában (Murinkó, és mtsai., 2018).

A válások tekintetében, 2010 óta csökkenés figyelhető meg, azonban a párkapcsolatok, a házasság minősége hivatalos statisztikai módszerekkel nehezen mérhető. Az elvált nők aránya magasabb a férfiakénál, eltekintve az iskolai végzettségtől és

az életkortól egyaránt. A magyar férfiak tekintetében elmondható, hogy a 20-29 közötti korosztály 90%, a 40-49 év közöttieknek pedig a negyede gyermektelen. Alapvetően egy kettős elvárás fogalmazódik meg a társadalom felől a férfiak felé. Az egyik az, hogy anyagi biztonságot nyújtsanak a családjuknak, a másik pedig, hogy minőségi időtöltéseik legyenek gyermekeikkel. Ebből következik, hogy az apává válás is kitolódik, 2016-ban például a születések 45%-nál az apa 35 éves vagy annál idősebb volt. 50 éves kor felett pedig már igen kevés az apává válás esélye. (Murinkó, és mtsai., 2018)

Alapvetően, a gyermekvállalás kérdésében kutató szakemberek hajlamosak egyértelműnek venni, hogy az emberek szeretnék gyermeket, szeretnék szülőkké válni. A gyermekszületést érzelmi többletként látják, sokszor figyelmen kívül hagyva azt, hogy érzelmi deficittel is járhat a szülővé válás. Az anyák 15%-a átéli a szülés utáni depressziót, nemzetközi és magyar adatokat tekintve, valamint a párkapcsolat romlása is negatív érzetet kelthet a szülőknél. (Tóth 2012) Ehhez kapcsolódva, például a KSH adatai alapján 2010-ben a válások 24,3%-ban volt 0-6 éves kor

közötti gyermek, ahogy 2019-ben is közel hasonló arányban (25,8%).

Ha kritika nélkül, érzelmi többletként éli meg a gyermekvállalást valaki, akkor valamilyen szinten azonosulni tud a közvéleménnyel, miszerint egy nő biológiailag a gyermekvállalás vágyára van kódolva, így teljesedik ki az élete.

Minden gyermek más körülmények között születik, akár egy családon belül, többedik gyermekként. Mindegyik gyermek vállalása során más és más motivációk érvényesül(het)nek a szülők részéről, mint például a családi szükséglete, a szülők egyéni szükségletei, a gyermek érkezésével járó társadalmi előnyök vagy éppen a korábbi szülői tapasztalatok. (Tóth, 2012.)

Alapvetően, a magyar népesség fogyásának megállításában a családtámogatási rendszerek, politikák a rugalmas munkaerőpiac, erős színvonalú gyermekintézmények hálózatának kiépítése mellett nagy szükség van a családok napi rutinjában a nemek közötti egyenlő munkamegosztására. Fontos szerepet játszik a családokkal kapcsolatos változásokban a nem, valamint a szülői szerepek megítélésének makroszintű, de folyamatos átalakulása. (S. Molnár, 2009)

A gyermekvállalás során fellépő többletköltségek megítélése

Magyarország öregedő társadalomnak számít, hazánkban 1981 óta folyamatosan csökken a népességszám. Évente átlagosan 35-40 ezer fővel csökken a népesség, ugyanakkor a legidősebbek száma, azaz a 80 év fölöttieké évről évre gyarapszik. Ehhez a jelenséghez hozzájárul az is, hogy a mai fiatalok gyermekvállalási kedve, habár emelkedik, a megszületett gyermekek száma 89 és 93 ezer fő között alakult az elmúlt években. A vágyott gyermekek száma és a ténylegesen megszületett gyermekek száma között még napjainkban is nagy különbség látható, mely egyrészt a tudatos gyermektelenségre, a halasztás és a gyermekvállalási életkor kitolására vezethető vissza.

A rendszerváltás óta tartó, és azt követően erősödő folyamat, egyre nagyobb eltartási terhet ró a fiatalabb társadalomra, annak ellenére, hogy az utóbbi évtizedben a gyermekvállalási kedv komolyabb emelkedést mutat a termékenységi arányszámon keresztül. 1996 és 2019 között a magyar gyermekvállalási kedv (termékenységi arányszám) az egy gyermekes család dominanciája felé tartott, azon-

ban a fiatalok gyermekvállalási tervei között ket-tő vagy annál több gyermek tartozott. (S. Molnár, 2009) 2020-ban azonban elmozdulás látható, és ha ez a trend folyamatos marad, akkor a korábbi évtizedek egy gyermeket preferáló irányzata a két gyermek felé fog billenni.

A gyermekvállalást a boldogság forrásának tartották évszázadokon keresztül, sőt, a kiemelten fontos életesemények közé sorolták. Fontos tény, hogy a gyermek érkezése jelentősen átrendezi a családi életet, megváltozik a fontossági sorrend és jelentős gazdasági változások is felmerülnek. Egy pár, a várandósság időszaka alatt már, akár milliós nagyságrendű kiadásokkal néz szembe, ami a gyermek növekedésével egyre csak gyarapodhat. (Szabó G. , 2017)

Szabó Gyöngyi kutatásában arra enged következtetni, hogy alapvetően a kutatásban válaszadók többsége pénzben felbecsülhetetlen értéknek tartja a gyermek világrajöttét, a család anyagi háttere, valamint a gyermekvállalással járó többletköltség elenyészni tűnik a családalapítás elgondolása során.

A tervezett gyerekszám és a ténylegesen világra jött gyerekszám között lévő különbség okai több-tényezősek lehetnek. Legfőbbek ezek között a pár-

kapcsolat rossz minősége, vagy éppen annak hiánya, életkori sajátosságok és természetesen, a fentebb vizsgált anyagi feltételek hiánya. (Tóth, 2012.)

Megbúvó okok a tudatos gyermektelenség mögött

A gyermektelenség alapvetően nem újkeletű, kizárólag a mai társadalmat érintő jelenség, csupán inkább a 20. század vége felé kezdtek el a témával egyre inkább foglalkozni a demográfusok és szociológusok. (Szalma és Takács, 2014)

Alapvetően Magyarországon is, mint számos más országban is, aktívan élnek a normák, pontosabban a női és a férfi szerepekkel kapcsolatos elvárások, amelyek egyfajta követendő példát mutatva igyekeznek az emberek életét vezetni, útmutatást adni. Ezek a normák nem láthatók, nem tapinthatók, meglétük mégis nagyon fontosak egy társadalom életében, hogy az jól működhessen. A gyermekneveléshez, és persze számos, egyéb tevékenységhez és kapcsolathoz alapvetően elengedhetetlen a törődés, a gondoskodás. A férfiasság és a nőiesség normák vizsgálata során, viszont kiderül, hogy a törődés inkább a társadalmilag előírt nőiességnormához sorolandó dolog. Míg egyéb fontos szempontok teljesítése, mint például a védelmezés és anyagi háttér biztosítása pedig inkább a férfi normarendszerhez köthető. Ebből következően, fontos, hogy külön vizsgáljuk mind a két nemnél felmerülő okokat és problémákat a tudatos gyermektelenséget illetően.

Az akaratlagos gyermektelenség nagyon kis esetben vezethető vissza egy bizonyos okra, egy élethelyzetben meghozott döntésre. Alapvetően számos, és egymással kapcsolatos, egymásból kifolyó, következő okok komplex folyamata vezet oda, hogy valaki gyermek nélkül kívánja élni az életét, ennek ellenére, ez nem feltétlen alakul így. A család többi tagjának gyermekével, vagy barátaik gyermekeivel jó viszonyt ápolhatnak, gondoskodók lehetnek velük.

A nők tekintetében elmondható, hogy a legfőbb indok, amiért nem vállalnak gyermeket, az a párkapcsolat hiánya, vagy rossz minősége. (Szalma és Takács, 2014) Korábban, ha egy nő nem szült gyereket, akkor feltehetően az infertilitás volt ennek az oka. 2010-ben, az Egészségügyi Minisztérium szakmai protokollja szerint a heteroszexuális

párok csaknem 10-15%-a meddőnek tekinthető. (Szalma és Takács, 2014) Habár, ma számos beavatkozás segíthet egy párt, hogy gyermeke fogadjon, ezek a beavatkozások nem minden esetben hozzák meg a várt sikert. Emellett, ezeken a programokon olyan nők vesznek részt, akik már idősebbek, inkább középkorúak, ez pedig nehezíti a teherbeesést, hiszen az életkor előrehaladtával a nőknek egyre kisebb esélye van megtermékenyülni.

Magyarországon a 20. században jelentős változások történtek a családokban, hiszen megfigyelhető a házasságkötési életkor folyamatos kitolódása, ami az első gyermekvállalás kitolódásához is vezet. (Szalma és Takács, 2014) Továbbá a párkapcsolatok kialakításának és időzítésének az attitűdjei is. A mai társadalomban viszont egyre elfogadottabb a házasság nélküli párkapcsolat, az élettársi kapcsolat, a házasságkötés és a gyermekvállalás már nem kapcsolódik olyan szorosan össze, mint azelőtt. Manapság nem okoz meglepettséget a társadalomban, ha egy gyermek házasságon kívül születik, ha a szülők élettársi kapcsolatban vannak és nem is szándékoznak ezen változtatni, viszont az egyszülős családokat még mindig kisebb társadalmi támogatottság éri. Mint Európa más országaiban, Magyarországon is megfigyelhető a családi életformák pluralizálódása, aminek következtében a társas kapcsolatok átalakulnak. A tartós kapcsolatok viszonylag későn alakulnak ki a fiatalok között, valamint az újfajta partnerkapcsolat-típusok, mint például a látogatói partnerkapcsolat vagy a házasság nélküli együttélés, egyre gyakoribb. (Szalma és Takács, 2014)

Alapvetően, a párkapcsolatok hiánya a legmeghatározóbb oka a tudatos gyermektelenségnek, hiszen minél később talál valaki magának párt, annál inkább kitolódik a gyermekvállalásra való igénye is, ami már a gyermekvállalás esélyének a csökkenésével is jár. Az esetleges asszisztált reprodukciós beavatkozások, azaz a lombik programok keretein belül történő, sikertelen beavatkozások pedig tovább csökkenthetik a gyermekvállalási

kedvet, és egyfajta beletörődés alakul ki az adott szituációba.

Fontosnak tartjuk megemlíteni a gyermektelen férfiak helyzetét, esetükben nehezebb a vizsgálat, hiszen az apává válás nem életkori korláthoz köthető, pontosabban nem olyan mértékben, mint a nőknél. (Szabó L., 2015) Elmondható, hogy az

említett tanulmány szerint a 41-45 év közötti gyermektelen férfiak száma 2001 és 2011 között 19%-kal nőtt, a nők arányához képest ez sokkal kevesebb, ami 30%-kal. (Szabó L., 2015) Azonban nem hagyhatjuk figyelmen kívül a tényt sem, hogy vannak férfiak, akik nem tudnak arról, hogy gyermekük született.

A tudatos gyermektelenség társadalmi megítélése

2012-ben az European Social Survey azt vizsgálta, miképp gondolkodik a társadalom a tudatosan gyermektelenekről. Néhány országban nagyon alacsony az elfogadási szint a gyermekvállalás elutasításával kapcsolatban, ilyen például Magyarország is, Lengyelország, Litvánia, Románia, Észtország, Bulgária vagy Szlovákia. Az ezekben az országokban élők, több, mint fele elfogadhatatlannak tartja, ha valaki a gyermektelen életmódot választja. (Szalma és Takács, 2018) A tudatos gyermektelenség kapcsán az emberekben többféle attitűd mutatkozik meg, mint például a lenézés, sajnálat, nem tetszést kifejező szélsőséges gondolatok. Habár a pozitív megítélése is egyre nagyobb a tudatosan gyermektelen életmódot választóknak, a mai társadalom nagyobb arányban tartja elfogadhatatlannak, ami egyfajta kirekesztettség érzetet ad az ezt az életmódot választóknak. Ez azért is lehet, mert az anyaság a nyugati kultúrák nőideáljához tartozik, a szociális normatíváknak fontos része az anyai szerep. (Kis, 2018) Egyes kultúrákban erkölcsi kötelességnek számít az anyaság, ezért is érhet számos gyermektelen nőt negatív kritika. Például, az afroamerikai és latin-amerikai származású nőknél nagyobb arányban válnak anyákká fiatalon, és több gyermek vállalása jellemző rájuk. (Kelly, 2009) A tudatos gyermektelenség az európai származású nőkre a legjellemzőbb, azon belül is a hollandoknál a legalacsonyabb a gyermekvállalás fontossága, ellenben például Ausztriával vagy Olaszországgal, ahol nagyon fontos szerepet játszik a családközpontúság és a gyermeknevelés. (Kelly, 2009)

A tudatosan gyermektelen életet választókat gyakran nevezik önzőnek, éretlennek vagy azt gondolják, hogy nőiességükben nem beteljesültek,

életük üres és unalmas. Fontos, hogy a legtöbb tudatosan gyermektelen nő tisztában van a társadalom megítélésével, és úgy érzik, ezt a negatív stigmatizációt éreztetik is velük. (Ajefu, 2019) Számos nő arról számolt be, köztük néhány interjúalany, hogy környezete igyekezte őt meggyőzni a gyermekvállalás fontosságáról, valamint arról, hogy élete csak családban lehet teljes. (Ajefu, 2019)

A munkaerőpiac mellett sem lehet szó nélkül elmenni, ha a gyermektelenségről beszélünk. „Az anyaság hatását tükrözi a 6 évesnél fiatalabb gyermekkel rendelkező nők foglalkoztatási rátája. Az Unió területén az e kategóriába tartozó nők foglalkoztatási rátája átlagosan több mint 8 százalékponttal alacsonyabb, mint a gyermektelen nők foglalkoztatási rátája.” (European Commission 2017: 5) Bizonyítékokon alapul a tény, egy Nigériában végzett kutatás szerint, hogy a gyermekes nők kevesebb anyagi megbecsülésben részesülnek a munkaerőpiacon, mint a gyermektelen társaik. (Ajefu, 2019) Valamint az is bebizonyosodott, hogy sok munkáltató egyfajta hasznot húz a gyermektelen munkatársakból, hiszen nagyobb valószínűséggel kell ünnepnapokon dolgozniuk, túlórázniuk, esetekben kellemetlenebb időpontokban dolgozniuk, mint gyermekes társaik (Kis, 2018). Mivel a gyermeknevelés nagy erőfeszítést igényel, ezért hajlamos a szülő munkaerő-piaci teljesítményét is befolyásolni (Ajefu, 2019). Éppen ezért, sokszor könnyebben tudnak a munka világában a gyermektelenek elhelyezkedni. Egyes nők az egészségügyi intézményekben őket ért megaláztatásokról is beszéltek, miszerint sok orvos megtagadta művi meddővé tételüket, vagy megnehezítették a folyamat elvégzését (Kis, 2018).

Tudatosan gyermektelenül élni ...a Földért

A mai környezeti viszonyokat figyelembe véve, a bolygónk túlnépesedése sajnos egy nagy probléma, amire nem igazán találni a megoldást. 1979-ben, Kínában korlátozás is történt a han nemzetiségbe tartozó párok csak egy gyermeket vállalhatnak, ezzel megpróbálva visszaszorítani a túlnépesedést az országban, ami többek között az élelmiszerhiányt, valamint egyéb gazdasági és társadalmi problémák okozója volt (Barnóczki és mtsai 2018). A tudatosan választott gyermektelenség tehát sokaknál a Föld védelméért tett elhatározás. Vannak, akik azért nem kívánnak családot alapítani, mert nem szeretnék, ha gyermekük az egyre erősödő klímaváltozás folyamatában szülessen meg, akire nem tudni mi vár a környezetet tekintve, felnőtt és idős korára. Nem tudni mennyire lesznek szennyezettek a vizeink, a talaj, a levegő. Milyen időjárási változások mennek végbe a világ egyes területein, mikor és hol indul meg nagy számban a migráció az elsivatagosodott területek, háborúk miatt, vagy, hogy mikor olvad el az utolsó jégtábla is. Röviden: nem tudni mikor használjuk ki természetes és nem természetes erőforrásainkat annyira, hogy tényleg új időszámítás kezdődjön.

Ez a probléma ma már számos szülőt, kismamát is foglalkoztat. Egy szülész-nőgyógyász (Brown és Chor, 2017) beszámolt arról, hogy egy páciense a harmadik gyermekével volt állapotos, amikor azzal a dilemmával szembesítette magát a rendelő-

ben, hogy lehet, hogy abortuszra kellene mennie. Amikor az orvos megkérdezte miért szeretné harmadik gyermekét elvetetni, a nő kifejezte aggodalmát a bolygó túlnépesedése miatt, és úgy érezte, ehhez a folyamathoz ő is nagyban hozzájárul, ha újra szülői örömek elé néz. Úgy fogalmazott: „Ha mindenkinek három gyermeke lenne, akkor nagy bajban lennénk, már így is abban vagyunk. Nem akarom tetőzni a problémát.” (Brown és Chor, 2017: 1157)

Ugyanezen gondolat mentén állt ki a nyilvánosság elé Emma Lim, kanadai tinédzser, aki a „No Future No Children” mozgalmat indította el világszerte, amit Greta Thunberg éghajlatváltozás-aktivista, svéd diáklány „Friday For Future” iskolai sztrájkja ihletett. Ennek alapja az volt, hogy Greta aggodását kifejezve, sztrájkot indított, hogy minden pénteken közösen álljanak ki az emberek a klímaváltozás miatt, pontosabban a cél az, hogy a világ vezető hatalmai komolyan vegyék a problémát és foglalkozzanak is vele, a bolygó megmentése érdekében. Akciójával szeretné felhívni mindenki figyelmét az egyre intenzívebben zajló klímaváltozásra, de elsősorban a világ vezetőhatalmait igyekszik megszólítani, egyfajta ultimátumot adni, hogy nem hajlandó addig gyermeket vállalni, amíg nem tudja őket biztonságban. Ezzel szeretné elérni, hogy minden politikus kezdjen komolyan felfigyelni a valós problémára és kezeljék a klímaváltozást. (Lim, 2019)

Környezettudatosság vizsgálata Magyarországon

Egy 2020-as, Magyarországon vizsgált kutatás szerint, a magyarok nagy többségét erősen foglalkoztatja a környezetvédelem (KINCS, 2020.). A környezetvédelemmel kapcsolatban, legtöbben a gyermekük jövője miatt aggódnak, úgy érezték kötelességük a bolygó megvédése és a környezettudatosabb életvitel kialakítása, fenntarthatóság biztosításával.

A kutatásban résztvevők többsége kiemelten súlyos problémának tartja a környezetet érintő problémákat. Megfigyelhető, hogy a klímaváltozás problémája elsősorban a diplomásokat, valamint az érettségizőket bántja, a levegő szennyezettsége azonban a többgyermekes családokat, valamint

a városokban élőket. (KINCS 2020: 25)

Összességében elmondható, hogy a globális felmelegedést valós problémának látja a megkérdezettek többsége Magyarországon, úgy gondolja, hogy minden egyes generációnak egyenlő formában hozzá kellene járulnia a környezetvédelemhez. A gyermekes szülők nagy többsége egyet értett abban, hogy gyermekét igyekszik minél környezettudatosabban nevelni, valamint, hogy felelősebben viszonyulnak a környezetvédelemhez a gyermeket nevelők. Bár, a kutatás gyermeket nevelő családokról szól, megkérdeztek gyermektelenekeket is ebben a témában, hogy megismerhessük, mennyire eltérően gondolkoznak a környezetvé-

delemlről a gyermekes és gyermektelen emberek, „számít-e” egyáltalán a környezettudatosság megítélésében, ha valaki szülő. Az eredmények

rávilágítanak, hogy a családos életforma hozzájárul a környezettudatossághoz.

Saját kutatás bemutatása

A tudatos gyermektelenség témájában végzett kutatás kvalitatív módon zajlott. A téma igen szenzitív, abból a szempontból, hogy kvantitatív módon megfelelően lehetne kutatni. A személyes beszélgetés, barátságos légkör kialakítása elengedhetetlen az interjúalanyok szempontjából. Tehát a személyes interjúkészítés a legmegfelelőbb módszer arra, hogy a gyermekvállalással kapcsolatos döntések belső mozgatórugóit meg tudjuk ragadni.

Az interjúalanyokkal folytatott beszélgetések rávilágítottak arra, hogy alapvetően mindenki különböző okokból kifolyólag maradt gyermektelen. A hipotézisünk csak részben teljesült, miszerint a kiváló és tartós párkapcsolat a feltétele a gyermekvállalásnak.

Az interjúkból kiderült, hogy a legtöbb interjúalany vágyik a párkapcsolatra, de nem családalapítás céljából. *„Azt gondolom, a mai világban a retro párkapcsolat eltűnt, vagyis, hogy a férfiak a férfi szerepeket viszik, a nők, a nőieket. Én most már egy társat keresek, aki a szövetségesem, akivel nem azon gondolkozunk, hogy pelenkázunk, vagy sem, hanem akivel megéljük a mindennapokat.”* - mondta az egyik hölgy interjúalany.

A tudatos gyermektelenség elhatározásában nagyon befolyásoló tényező a neveltetés, családi élet minősége, főként a kisgyermekkor tapasztalatok. A nehéz családi élet és konfliktusdús kapcsolatok csökkentik a családalapítási kedvet. Egy alany például fájón emlékezett vissza édesanyja egyik mondatára, mikor elismerte, hogy nem foglalkozott vele, de nem talált ebben semmi kivetni valót. *„Miért foglalkoztam volna veled, amikor olyan jól elvoltál a nagymamával?”* Egy másik interjúalannyal folytatott beszélgetés során kiderült, hogy már többször is teherbeesett, de megszakította azt. *„Nyilván az abortuszellenesek azt mondják, hogy rohadjak meg, de ez az én döntésem. Én nem akartam úgy élni, mint az anyám. Lehet*

genetikailag hoztam magammal (a gyermektelenséget), mert az apai nagymamám berakta egy intézetbe az egy szem fiát, mondván nincs rá türelme.” Általában jellemző az interjúalanyokra, hogy nem érzik magukat szülő típusnak. Abban a kérdésben, hogy mennyire tervezik tudatosan a jövőjüket, vágyott-e az anyaságra, az egyik interjúalany a következőképpen válaszolt: *„Nálam sosem volt a gyerek fókuszban.”* Mikor komoly kapcsolata volt, akkor sem gondolkodott a gyermekvállaláson, állítása szerint a partnerei sem. Egy kapcsolatnak, vagy házasságnak nem érezte a gyermekvállalást „következményeként”. Alapvetően, minden interjúalany úgy fogalmazott, hogy megszokott már egyfajta életstílust, kialakult a napirendjük, a prioritási sorrend az életükben, amit nem szívesen, vagy egyáltalán nem változtatnának meg egy gyermekért. Egyikük úgy fogalmazott: *„Egy gyerekhez fel kell kelni, egy gyereket pillanatnyilag úgy élnék meg, hogy kvázi korlátoznak a szabadságomban!”* Felhozták az időhiányt, mint okot a gyermekvállalás ellen, valamint, hogy az anyagi helyzetüket is jelentősen befolyásolná egy gyermek érkezése, amit ők nem tudnának boldogságforrásként kezelni. *„Ahogy azt láttam, hogy anyám mit gürcöl, hogy felneveljen, láttam, hogy a gyerek az teher, a gyerek az lemondásokkal jár és egy küzdelem, feláldozza magát a szülő. A gyerek nem igazán egy örömförás, egy nagy teher és én ezt nem akartam.”*

Az interjúalanyok elmondásuk alapján küzdenek a megfelelő pár megtalálásával, akivel szívesen néznének együtt szülői örömök elé, de a gyermektelenség sok esetben „dekódolva” lehet bennük. Hiszen hiába van valaki régóta egy kiegyensúlyozott, tartós és boldog párkapcsolatban, ha fiatal kora óta - személyiségéből kifolyólag - nagyon erősen a gyermekvállalás ellen van, akkor nem fogja megváltoztatni véleményét és döntését később sem.

A közeljövőre vonatkozó gyermekvállalási tervek

A Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért által végzett kutatás azt mutatja, minél több gyermeke van valakinek, az ideális gyermekszámot annál nagyobbban ítéli meg (KINCS, 2020). A lakhelyet tekintve, a nagyobb városban élők többsége a kétgyermekes családokat preferálja, amíg a kisebb városokban élőknel a három gyermek vállalása az ideális.

A háromgyermekes családmoddelt preferálók között a legtöbben felsőfokú végzettséggel rendelkeznek, azonban, a többség ebben a csoportban is a két gyermek vállalását tartja ideálisnak. A KINCS kutatás alapján a közeljövőben tervezett gyermekvállalást tekintve, a megkérdezettek 43,8%-a tervez szülői örömeik elé nézni az elkövetkezendő 5 évben, 56,2% pedig nem. 2019-ben ez az arány pont fordítva volt. Nemet tekintve, a férfiak nagyobb arányban terveznek az elkövetkezendő 5 évben gyermeket vállalni, mint a nők.

A gyermekvállalás tervezése arányosnak mondható az iskolai végzettséggel is, miszerint minél magasabban iskolázott valaki, annál nagyobb az esélye, hogy gyermeket vállal. Az elkövetkezendő 5 évben, leginkább az élettársi kapcsolatban élők terveznek családot alapítani, utánuk az egyedülállóknál mért a legtöbb esély a gyermekvállalásra, majd a házasoknál, illetve legalacsonyabb arányban pedig az elváltak esetében.

Alapvetően, a gyermekvállalási korban lévő magyar válaszadók 2,37-es értékben határozták meg az tervezett gyermekszámot, ami a reprodukcióhoz elegendő szintnek mondható. Bár minél idősebb valaki, annál kevésbé valószínű, hogy gyermeket vállal, az iskolázottsági szinttel ellentétben, minél tovább tanul valaki, és minél magasabban iskolázott, annál valószínűbb az 5 éven belüli családalapítás esélye.

Összegzés

A szakirodalomban különböző tényezőkről olvashatunk, melyek a gyermekvállalás elutasításáról szólnak, köztük kiemelkedik a párkapcsolat hiányára visszavezethető gyermektelenség. Fontos megemlíteni, hogy a gyermekkori családi légkör minősége, a szülőktől átvett értékek, illetve lelki, pszichológiai aspektusokban is gyökerezhet maga az elutasítás. Az interjúalanyok között volt, aki állítása szerint remek családi légkörben élt és él a mai napig, volt, aki kevésbé, vagy kifejezetten rossz kapcsolatot ápol/ápolta a szüleivel. Az interjú tapasztalatok alapján, a pszichológiai aspektus, miszerint valaki nem érzi magát szülőtipusnak, erősebben mutatkozik meg olyan emberben,

akinek nem volt felhőtlen gyermekkora vagy családi kapcsolata. A negatív gyermekkori tapasztalatok hatással lehetnek személyiségük fejlődésére, és arra, amiért ők nem szeretnék gyermeket.

Röviden összefoglalva a szakirodalomban található tudatosan gyermektelen életformát kevés esetben lehet visszavezetni egyetlen okra. Élethelyzetek és döntések sorozata vezet valakit a gyermek nélküli élet fenntartásához. Összességében, nem várható kiugró növekedés a gyermektelenek arányát illetően a jövőben, de az előző években közölt adatok alapján növekvő lehet a tudatosan gyermektelenek száma.

Felhasznált irodalom

- Ajefu, J. B. (2019). Does having children affect women's entrepreneurship decision? Evidence from Nigeria. Johannesburg: Springer .
- Barnóczki, Z., Kante, A., Szentirmai, É., & Tarrósy, I. (2018). Kína előregedő társadalma - Belső kihívások, lehetséges megoldások. *Modern Geográfia*, 1-22.
- Brown, B. P., & Chor, J. (2017). What Are Risks and Benefits of Not Incorporating Information about Population Growth and Its Impact on Climate Change into Reproductive Care? *AMA Journal of Ethics* , 1157-1163.
- Comission, E. (2017). Európai szemeszter - Tematikus tájékoztató, Nők a munkaerőpiacon.
- Kelly, M. (2009). Women's voluntary childlessness: A radical rejection of motherhood? *Women's Studies Quartely*, 157-172.
- KINCS. (2020). Gyermekvállalási tervek Magyarországon 2020-ban.
- KINCS. (2020.). Gyorselemzés a "Családok és a környezetvédelem" című kutatás eredményeiről. Budapest: Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért .
- Kis, A. (2018). Az önkéntes gyermektelenség pszichológiája: szakirodalmi áttekintés. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 600-641.
- Lim, E. (2019. Szeptember 23). Greenpeace Canada. Forrás: Greenpeace: <https://www.greenpeace.org/canada/en/story/25327/no-future-no-children/>
- Murinkó, L., Rohr , A., Spéder, Z., Makay , Z., Szabó, L., Kapitány, B., . . . Gödri, I. (2018). Jelentés a magyar népesség helyzetéről. *Demográfiai Portré*.
- Pári, A. (2011). A megemelkedett ikerszületési arányszámok körülményei és területi vonatkozásai Magyarországon. *Területi Statisztika*, 620-637.
- S. Molnár, E. (2009). A gyermekszám-preferenciák alakulása Magyarországon az elmúlt évtizedekben. . *Demográfia*, 52(4): 283-312.
- Szabó, G. (2017). A gyermekvállalási hajlandóság vizsgálata a gyermek felnevelésével járó többletköltség tükrében. Budapest: Óbudai Egyetem, Keleti Károly Gazdasági Kar.
- Szabó, L. (2015). KorFa. Forrás: [demografia.hu:](https://www.demografia.hu/) <https://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/korfa/article/view/1299>
- Szalma , I., & Takács, J. (2018). A gyermektelenség mintázatai magyar férfiak körében: egy interjú vizsgálat folytatása. *Szociológiai Szemle*, 60-86.
- Szalma, I., & Takács, J. (2014). Gyermektelenség - és ami mögötte van. Egy interjú vizsgálat eredményei. *Demográfia*, 109-136.
- Tanács, E. (2019). Nők gyermek nélkül - Történetek vágyakozásról, veszteségről és választásról. Budapest: HVG Kiadó Zrt.
- Tóth, O. (2012). Új anyák és új apák. A gyermekvállalás motivációi. *Demográfia*, 55. évf. 2-3. szám, 136-146.